WWF Suomi

Lausunto

20.08.2025

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

-

Liikenne

Avovastaus

Petteri Orpon hallitus on omilla päätöksillään huomattavasti vaikeuttanut liikenteen päästövähennystavoitteiden saavuttamista. Tällä hetkellä näyttääkin epätodennäköiseltä, että liikenteen päästöjen puolittaminen vuoteen 2030 mennessä toteutuisi. Tämä voi johtaa tuntuvaan tulonmenetykseen RRF-rahoitusinstrumentista. Vaikka tämä uhkakuva toteutuisikin vasta seuraavien eduskuntavallien jälkeen, nykyisen hallituksen tulee toimia vastuullisesti ja kansallisen edun mukaisesti omalta osaltaan varmistaa tavoitteen saavuttaminen.

Kaikki esitetyt toimet ovat WWF:n mielestä kannatettavia. Haluamme erityisesti nostaa esiin seuraavia näkökohtia:

1) Niin kauan, kun sähkölatausasemien verkko on vielä puutteellinen, yhteiskunnan resursseja ei ole perusteltua tuhlata rinnakkaiseen vedyn tankkausasemaverkon rakentamiseen.

2) Fossiilittoman liikenteen ohjelmassa oli vahva panostus liikennesähkön jakeluinfran kehittämisessä. Sisällyttämällä liikennesähkö jakeluvelvoitteen piiriin, Orpon hallitus on poistanut omasta työkalupakistaan tärkeän työkalun. Julkisen jakeluverkoston kehitys on nyt pitkälti riippuvainen fossiilituotteiden myyntiin tottuneiden jakelijoiden strategioista. Vaikka uusiutuvan liikennesähkön energiasisällön lasketaan täyttävän jakeluvelvoitetta kolminkertaisena, jakeluvelvoitteen vähimmäistasot ovat lähivuosina niin matalalla tasolla, ettei kannusteita voida pitää riittävinä.

3) Erityisen tärkeää olisi panostaa joukkoliikenteen, kutsuliikenteen sekä kevyen liikenteen kehittämiseksi. Näillä toimenpiteillä voidaan pitkäjänteisesti vähentää yksityisautoilun tarvetta, mikä merkittävästi helpottaa päästövähennystavoitteiden saavuttamista. Julkisten panostuksen tulisi mahdollisimman pian palauttaa vähintään vuoden 2023 tasolle.

4) Fossiilisten liikennepolttoaineiden käyttöä vähennetään tehokkaasti nostamalla hintoja. Siksi polttoaineiden verotusta olisi perusteltua nostaa reippaasti siihen saakka, kunnes liikennepolttoaineiden päästökaupan myötä fossiilisten polttoaineiden hinnat nousevat.

WWF esittää lisäksi uusina toimina:

5) Työmatkakulujen verovähennysjärjestelmä: Järjestelmässä ei tällä hetkellä ole lisäkannustimia sähköauton käyttöön, vaan verovähennys on samansuuruinen sähkö- ja polttomoottoriautoille. Polttomoottoriautojen verovähennystä laskemalla voidaan luoda lisäkannustin sähköautojen hankkimiseen.

6) Kilometrikorvausjärjestelmä: Orpon hallitus on korottanut kilometrikorvauksen tasoa (vuonna 2025 taso on 59 snt/km). Korvauksen taso on todella korkea ja sitä pitää laskea huomattavasti, sillä nykyisellään korvausjärjestelmä kannustaa oman henkilöauton käyttöön julkisen tai kevyen liikenteen käyttämisen sijaan.

Maatalous

Avovastaus

Maatalouden päästöt eivät ole juurikaan vähentyneet 2000-luvulla. Kun samaan aikaan muiden sektorien päästöt ovat laskeneet, maatalouden suhteellinen osuus päästöistä on kasvanut. Nyt on korkea aika ryhtyä tehokkaasti ohjaamaan myös maataloutta ilmastokestävämpään suuntaan.

KAISU3-luonnoksessa esitettyjen, hyvin rajallisten uusien toimien ilmastovaikutus olisi ainoastaan 0,12 Mt CO2e vuonna 2030. Tavoitetasoa tulisi WWF:n mielestä moninkertaistaa.

Alla WWF esittää tarkempia näkemyksiä eräistä teemoista:

1) Turvepeltojen viljely korotetulla pohjaveden pinnalla tai turvepellon vettäminen

WWF kannattaa esitettyjä toimenpiteitä, mutta pitää pinta-alatavoitteita alimitoitettuina. Turvemaiden nurmiviljelyn tavoitepinta-aloja tulisi kaksinkertaista. Sen sijaan tarkemmin määrittelemättömän biomassan tuotantoa ei ole perusteltua tukea, vaan resursseja tulee kohdistaa tarpeettomien suopeltojen kunnostamiseen kosteikoiksi.

2) Metsäpinta-alan laajentaminen (=metsitys)

Maatalousmaan, erityisesti turvepeltojen kasvihuonekaasupäästöjä voidaan vähentää metsityksellä, mutta samalla toimenpiteen kohteena olevat maat siirtyvät pois taakanjakosektorin tilastoista. On myös pidettävä mielessä, että metsityksellä on moninaisia luontovaikutuksia. Maatalousmaan

metsityksestä olisi syytä tehdä perusteellinen selvitys, jossa huomioidaan sekä maatalouden että maankäyttösektorin näkökulmia.

3) Biokaasun tuotannon ja käytön sekä ravinteiden kierrätyksen edistäminen

Maatalouden sivuvirtojen hyödyntäminen biokaasun tuotannossa on kannatettavaa. WWF yhtyy KAISU3-luonnoksen kirjaukseen, jonka mukaan “Biokaasun tuotanto linkittyy läheisesti myös ravinteiden kierrätykseen prosessissa syntyvän mädätteen kautta.” WWF yhtyy myös toteamukseen, että “Biokaasutuksen hyödyt ravinnekierrätykseen ja ravinteiden huoltovarmuuteen ja ravinteisiin liittyvät ympäristöhyödyt voivat toteutua vain vahvistamalla ravinnekierrätyksen osaamista ja teknologista kehitystä nykyisestä.”

Tässä ilmastonäkökohtiin keskittyvässä KAISU3-ohjelmassa tulisi kuitenkin kiinnittää erityistä huomioita kasvihuonekaasupäästöihin. Tähän liittyen WWF muistuttaa, että biokaasun keskeinen ainesosa, metaani, on vahva kasvihuonekaasu. Biokaasun tuotanto- ja käyttöketjussa on monta vaihetta, jossa potentiaalisesti voi syntyä päästöjä. Näiden ehkäisemiseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Tältä osin luonnos kaipaa terävöittämistä.

4) Tilusjärjestelytoiminnan edistäminen ja nopeuttaminen

Suomen pirstaloitunut peltojen ja metsien kiinteistörakenne on pitkään todettu aiheuttavan monia haasteita, muun muassa vaikeuttaen ilmastotoimien toimeenpanoa ja vaikutusta. Tilusjärjestelyt ovat tärkeitä myös vesienhallinnan ja sitä myöden metsien ja vesistöjen ilmastopäästöjen hillinnän tehokkaan edistämisen näkökulmasta. WWF katsoo, että jo käynnistynyt PELTOPANKKI-pilotti ei itsessään ratkaise tätä ongelmaa. Pilotti saa suoriin vaikutuksiinsa suhteessa kohtuuttoman paljon tilaa tässä luonnoksessa. Pilottia on kuitenkin arvokasta jatkaa ja se on hyvä kohdentaa myös metsiin, erityisesti metsien ennallistamiseen.

5) Jakeluvelvoitteen joustomekanismit

KAISU3-luonnos nojaa oletukseen siitä, että merkittävää uutta rahoitusta maatalouden toimiin olisi tulossa polttoaineiden jakeluvelvoitteen joustoista. WWF huomauttaa, että siltä osin kuin joustot tapahtuvat taakanjakosektorin sisällä, niiden yhteisvaikutus on käytännössä nolla: päästövähennykset siirtyvät vain liikenteestä maatalouteen.

WWF arvioi, että tässä vaiheessa ei ole mitään takeita siitä, että polttoaineiden jakelijat ryhtyisivät suuressa mittakaavassa rahoittamaan esimeriksi rehun lisäaineiden käyttöä tai osmankäämin viljelyä turvemaalla korotetulla vedenpinnalla. Hallituksen tulisi siksi esittää vaihtoehtoisia skenaariota siitä, miten riittävää rahoitusta ohjataan maataloussektorin ilmastotoimiin.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Öljylämmityslaitteiden korvaaminen muilla lämmitysratkaisuilla on edennyt viime vuosina hyvin, mutta KAISU3-luonnoksen mukaan edelleen noin 90 000 pientaloa lämpenee pääasiassa öljyllä. WWF korostaa pitkäjänteisen ohjauksen ja laadukkaan neuvonnan merkitystä, jotta pysytään tällä hyvällä uralla. Nyt valmistelussa olevan KAISU3-ohjelman toimeenpanon aikana polttoaineiden päästökauppa ei vielä ehdi vaikuttaa juurikaan.

WWF kannattaa korotetun kotitalousvähennyksen ja luopumistuen jatkoa, luonnoksen mukaisesti.

Työkoneet

Avovastaus

WWF korostaa, että työkoneiden päästöjen vähentämiseen on perusteltua panostaa, sillä ilmastohyödyn lisäksi nykyisen työkonekannan ilmanlaatua heikentävä vaikutus on merkittävä.

KAISU3-luonnoksessa vapaaehtoiset ja epämääräiset toimet kuten pienehkö TKI hanke, parempien työtapojen edistämisohjelma sekä sektorin Green Deal-sopimus korostuvat. WWF pitää huomattavasti tärkeämpänä, että taloudelliset ohjauskeinot suosisivat päästöttömiä ratkaisuja, jo ennen kuin polttoaineiden päästökauppa alkaa vaikuttaa. Alan sähköistämistä voidaan nopeuttaa tuilla ja polttoaineiden verotusta nostamalla.

Jätehuolto

Avovastaus

WWF tukee linjausta, jonka mukaan jätteenpolttolaitokset tulisi sisällyttää EU:n päästökauppaan (ETS 1).

KAISU3-luonnokseen sisältyy myös politiikkatoimena hiilentalteenoton edistäminen jätteenpolttolaitoksissa. WWF suhtautuu hyvin varauksellisesti tähän, sillä poltettavan jätteen määrä pitää vähentää merkittävästi ja hiilidioksidin talteenottolaitteiden investointikustannukset ovat merkittäviä. WWF näkee ilmeisenä vaarana, että yhteiskunnan resursseja tuhlataan investoimalla polttolaitoksiin, joita tullaan sulkemaan poltettavan jätteen vähetessä.

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

WWF kannattaa esitettyjä toimia.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

WWF pitää erittäin hyvänä, että kulutuksen hiilijalanjälki käsitellään omana kokonaisuutena KAISU3-ohjelman luonnoksessa. WWF pitää uskottavana arviota, että lähes puolet (46 %) suomalaisten hiilijalanjäljestä näkyy muiden maiden kasvihuonekaasuitilastoissa. Suomalaisten kulutuksen ja käyttäytymisen muutos vaikuttaa samalla myös Suomessa tilastoitaviin päästöihin ja poistoihin.

WWF pitää erinomaisena ratkaisuna, että elintarvikkeiden hiilijalanjälki on jaettu kahteen koriin, eläinperäisiin ja kasvisperäisiin. Tämä esitystapa kiinnittää huomion oleellisiin tekijöihin ja tukee siten vaikuttavien ohjauskeinojen kehittämistä.

Politiikkatoimien esittely (sivut 143–146) ovat valitettavasti varsin yleisluontoista. Esimerkiksi ruokavalinnoissa on keskeinen päästövähennyspotentiaali, joten ruokavalioita tulee aktiivisesti ohjata kohti ravitsemussuosituksissa määriteltyä kasvipainotteisuutta.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

Valtion kannattaa selkeästi tukea kuntia uusien ravitsemussuositusten toimeenpanossa ja julkisten ruokapalveluiden kehittämisessä. Tarvitaan osaamisen kehittämistä sekä elintarviketeollisuuden ja ammattikeittiöiden välistä yhteistyötä. Päivitettävissä kouluruokailusuosituksissa kuntia voidaan ohjeistaa tarjoamaan palkokasveja joka päivä.

Muut poikkisektorit

Avovastaus

Vapaaehtoiset hiilimarkkinat

WWF pitää vapaaehtoisten hiilimarkkinoiden tilannekuvaa (kappale 6.3.1) realistisena. Kappaleessa voisi vieläkin vahvemmin täsmentää, että Suomessa toteutettavien toimien ilmastohyödyt pääasiassa kohdistuvat maankäyttösektoriin, eivätkä siten vaikuta taakanjakosektoriin.

Sivulla 130 väitetään, että ”Yritykset ja muut toimijat voivat omassa arvoketjussaan toteutettujen päästövähennys-toimenpiteiden lisäksi toteuttaa vapaaehtoisia ilmastotoimia arvoketjunsa ulkopuolella, esimerkiksi ostamalla ilmastoyksiköitä hiilimarkkinoilta.” WWF:n mielestä tässä

lauseessa verbi ”toteuttaa” olisi syytä vaihtaa sanaan ”rahoittaa”, sillä se kuvaisi täsmällisemmin ilmastoyksikkömarkkinoiden toimintaa.

Ruokajärjestelmä

Jotta ruokajärjestelmän päästöjä voidaan vähentää, on keskeistä vähentää eläinperäisten tuotteiden tuotantoa ja kulutusta. Uusien proteiininlähteiden avulla voidaan samalla vahvistaa huoltovarmuutta ja edistää ruokavalioiden terveellisyyttä. Kasviproteiinien arvoketjut on tunnistettu taloudellisesti heti solumaatalouden jälkeen merkittävimmäksi ruoka-alan kasvun lähteeksi.

Ruokastrategiassa ja sen toimenpiteissä tulee huomioida kasvipohjainen ruoka ja kasviproteiinit ruoka-alan osana, johon kannattaa erityisesti panostaa. Suomessa on jo edelläkävijyyttä ja osaamista, jotka luovat mahdollisuudet menestystarinoihin. Edellytyksinä on se, että investointi- ja toimintaympäristö on julkisen hallinnon puolelta kannustava ja ennakoitavaa. Ruuan tuotannon uusien arvoketjujen TK-rahoitus (10 miljoonaa euroa vuodessa ajanjaksolla 2026–2029) kannattaa kohdentaa ensisijaisesti kotimaisten kasviproteiinien arvoketjujen kehittämiseen, joissa on myös hyvää korkean arvonlisän tuotteiden vientipotentiaalia.

Biotalous

WWF:n mielestä luonnoksessa (kappale 6.3.6) esitetyillä toimilla ei mitenkään vähennetä taakanjakosektorin päästöjä. Lisäksi nykyisenkaltaisella biotalouden edistämisellä saatetaan heikentää nieluja, mikä puolestaan aiheuttaa lisähaasteita taakanjakosektorille. Tämä kappale on siten perusteltua poistaa KAISU3-ohjelman lopullisesta versiosta.

Ilmastorahoitus

WWF esittää, että tätä kappaletta 6.3.7 täydennettäisiin kokonaisvaltaisella analyysillä puhtaan siirtymän edellyttämästä investointien kokonaistarpeesta. Tällainen analyysi olisi pitänyt sisällyttää Euroopan komissiolle kesäkuussa 2024 annettuun NECP-dokumenttiin. Selvitys olisi syytä tehdä viimeistään nyt.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Ohjelmaan sisältyvien toimien ilmastovaikutukset on arvioitu suhteessa KEITO-työn nykytoimiskenaarioon. WWF haluaa muistuttaa, että siihen sisältyy hyvin merkittävää epävarmuutta. Siksi voidaan kyseenalaistaa vaikutuksiltaan 0,001–0,01 Mt arvioitujen toimien

mainitsemisen mielekkyyttä. Lisäksi olisi perusteltua hallita epävarmuutta nostamalla ohjelman kunnianhimon tasoa niin, että EU-velvoitteisiin päästäisiin myös, vaikka toteutunut kehitys olisi huonompi kuin KEITO-perusskenaario.

WWF pitää merkittävänä puutteena ohjelman rakenteessa, että taulukkoon 10 sisältyvien toimien toteutumisen aikataulu on täysin auki. WWF:n mielestä toimia, joiden toteutumisen aikataulua ei voi hallituksen päätöksellä (VnP) määritellä, on täysin turhaa sisällyttää KAISU3-ohjelman jatkovalmisteluun.

Tämänhetkisen arvion perusteella toimenpideohjelman toimilla saadaan vuonna 2030 aikaan nettona yhteensä 0,6 miljoonan tonnin lisäiset päästövähennykset taakanjakosektorilla nykytoimiskenaarionskenaarioon verrattuna, kun huomioidaan myös Orpon hallituksen jo päättämät liikenteen päästöjä kasvattavat toimet. Tämän lisäksi vaikutusten arvioinnissa on oletettu, että ETS joustoa voidaan käyttää 0,7 Mt verran. WWF korostaa, että jälkimmäiset päästövähennykset lasketaan toteutuvat päästökauppasektorilla. Yli puolet taakanjakosektorin päästövähennystarpeesta ulkoistettaisiin siis luonnoksen mukaan kokonaan toiselle sektorille. Erityisesti liikenteen ja maatalouden väistämättömiä päästövähennystoimia lykätään siis hamaan tulevaisuuteen.

KAISU3-luonnoksessa todetaan aivan oikein (sivulla 168) että Suomen jakson 2021–2030 taakanjakoasetuksen velvoitteen täyttämiseen liittyy riskejä ja että merkittävin niistä on maankäyttösektorin vajeen siirtyminen taakan-jakosektorin kannettavaksi. WWF katsoo, että jo tässä vaiheessa voidaan pitää varmana, ettei Suomi tule saavuttamaan maankäyttösektorin velvoitteitaan. Siksi KAISU3-ohjelman jatkovalmistelussa tulisikin rakentaa uusi vaihtoehtoinen polku, jossa maksimoidaan taakanjakosektorin päästövaikutukset. Tällä tavalla saataisiin Suomen ilmastopolitiikan päätöksenteon pohjaksi realistinen pohjatieto siitä, miten paljon kustannuksia syntyy maankäyttösektorin nieluvajeesta ja mihin kustannukset kohdistuvat. WWF katsoo, että Suomen ilmastolaki velvoittaa hallitusta valmistelemaan tällaisen esityksen. Ilmastolain 8§:ssä todetaan, että “Suunnitelmissa on esitettävä Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista ja Euroopan unionin lainsäädännöstä johtuvat velvoitteet ja suunnitelmien avulla on osaltaan varmistettava velvoitteiden täyttyminen.”

Sivulla 168 arvioidaan, että pelkästään vuosien 2021–2025 nieluvaje olisi joustot huomioiden noin 84 miljoonaa tonnia. WWF esittää, että hallitus osana lopullista KAISU3-ohjelmaa esittäisi oman arvion siitä, miten tämän vaje vaikuttaa valtion talouteen, esimerkiksi jos valtion pitäisi hankkia vastaava määrä taakanjakosektorin ilmastoyksiköitä muista EU-maista. Tätä koskevia arvioita ovat jo esittäneet useat tahot, mukaan lukien talouspolitiikan arviointineuvosto. Talouspolitiikkaa korostavan hallituksen tulee säilyttääkseen poliittisen uskottavuutensa julkistaa oma arvionsa. Velvoite taloudellisten vaikutusten esittämiseen tulee myös ilmastolain 8§:n pykälästä, jossa luetellaan valmistelussa huomioitavat seikat ja sen kohdassa 9) kirjataan “muut kuin 1–8 kohdassa tarkoitetut yhteiskunnan kehityksen kannalta olennaiset tekijät.”

Muita huomioita

Avovastaus

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) on lakisääteinen suunnitelma, jonka sisällöstä säädetään ilmastolaissa. Sisältövaatimuksiin on edellisen KAISU-suunnitelman laatimisen jälkeen lisätty vaatimus esittää tavoite päästöjen kehitykselle. Nyt lausunnolla oleva suunnitelma sisältää monenlaisia arvioita ja viittauksia Suomen EU-velvoitteisiin, mutta ei sisällä selkeää kansallista tavoitetta taakanjakosektorin päästöjen kehitykselle. Suunnitelma ei tuota lain edellyttämää ohjausvaikutusta, jos siitä puuttuu selkeästi asetettu tavoite.

Ilmastolakia koskevassa hallituksen esityksessä HE 27/2022 todetaan keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa koskevaan 11 pykälään liittyen: “Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto hyväksyisi jatkossakin keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman kerran vaalikaudessa. Momentissa olisi viittaus 2 §:ssä tarkoitettuihin lain ja suunnittelujärjestelmän tavoitteisiin. Näin ollen tavoitteet, kuten hiilineutraaliustavoite, olisivat suunnitelman valmistelussa lähtökohtana. Voimassa olevaan ilmastolakiin verrattuna momenttia täsmennettäisiin myös niin, että momentin 1 kohdan mukaisesti suunnitelmassa olisi esitettävä tavoite kasvihuonekaasujen päästöjen kehitykselle taakanjakosektorilla. Tavoite voisi olla muodoltaan esimerkiksi määrällinen tavoite.”

Edellinen, vuonna 2022 laadittu ohjelma (KAISU2) nojasi vahvasti oletukseen siitä, että maankäyttösektorin nieluylijäämää hyväksi laskemalla voitaisiin välttää toimia taakanjakosektorilla. Tästä virheestä olisi nyt opittava, että taakanjakosektorin toimien mitoitusta tulee kasvattaa ja ettei joustoihin voi luottaa.

KAISU3-ohjelman valmistelun aikana on käynyt kaikille selväksi, että maankäyttösektorin nieluvaje on valtava, ja että voimassa olevan lainsäädännön mukaan yksi keskeinen mekanismi on nieluvajeen kompensointi taakanjakosektorin lisäisillä päästövähennyksillä. WWF edellyttää, että tällainen uusi skenaario laaditaan osana KAISU3-ohjelman jatkovalmisteluja, ennen kuin asia viedään valtioneuvoston päätettäväksi.

Nordman Bernt
WWF Suomi